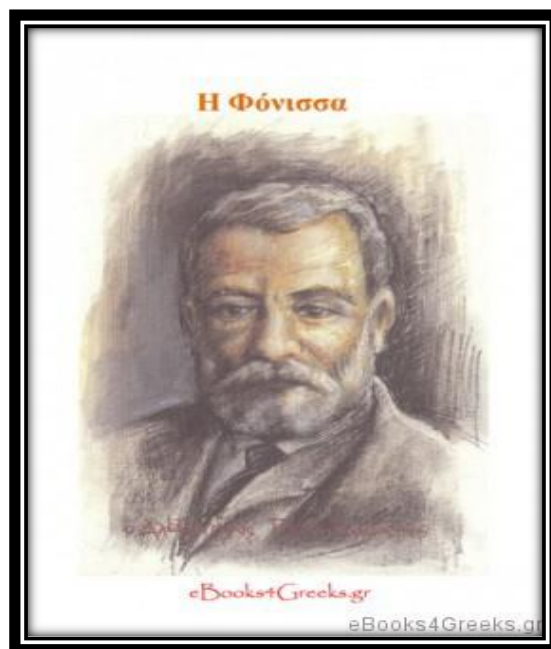

Η Φόνισσα Αλεξάνδρου Παπαδιαμάντη

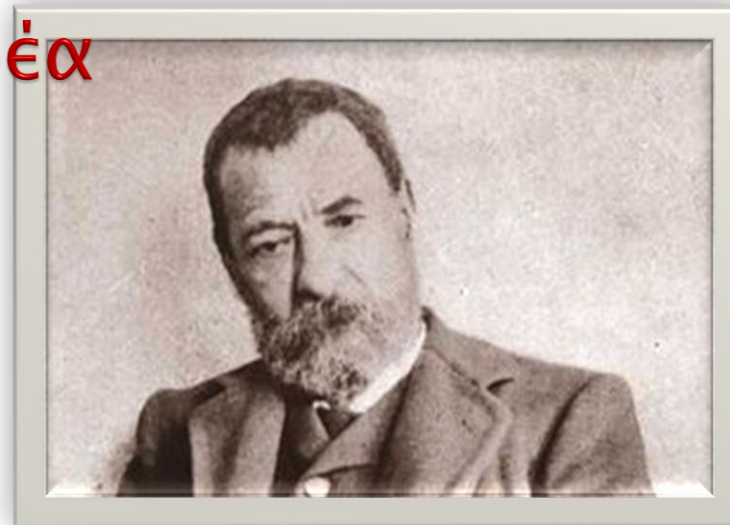

Γιαπάνη Χριστίνα Β1.1
Καθηγήτρια: Στάλω Ελευθερίου

Λίγα λόγια για τον συγγραφέα

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Σκιάθος 1851 – 1911

Είναι ένας από τους σημαντικότερους Έλληνες λογοτέχνες, γνωστός και ως «ο άγιος των ελληνικών γραμμάτων ... «η κορυφή των κορυφών» κατά τον Κ. Π. Καβάφη. Έγραψε κυρίως διηγήματα, τα οποία κατέχουν περίοπτη θέση στη νεοελληνική λογοτεχνία.

Βιογραφικό συγγραφέα

- ▶ Ο ίδιος σε ένα σύντομο αυτοβιογραφικό σημείωμα ιστορεί τη ζωή του:

« Έγεννήθην ἐν Σκιάθῳ, τῇ 4 Μαρτίου 1851. Ἐβγήκα ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον εἰς τὰ 1863, ἀλλὰ μόνον τῷ 1867 ἐστάλην εἰς τὸ Γυμνάσιον Χαλκίδος, ὅπου ἤκουσα τὴν Α' καὶ Β' τάξιν. Τὴν Γ' ἐμαθήτευσα εἰς Πειραιᾶ, εἴτα διέκοψα τὰς σπουδὰς μου καὶ ἔμεινα εἰς τὴν πατρίδα. Κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1872 ὑπῆγα εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος χάριν προσκυνήσεως, ὅπου ἔμεινα ὀλίγους μῆνας. Τῷ 1873 ἦλθα εἰς Ἀθήνας καὶ ἐφοίτησα εἰς τὴν Δ' τοῦ Βαρβακείου.

- ▶ Τῷ 1874 ἐνεγράφην εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν, ὅπου ἤκουα κατ' ἐκλογὴν ὀλίγα μαθήματα φιλολογικὰ, κατ' ἰδίαν δὲ ἡσχολούμην εἰς τὰ ξένας γλώσσας. Μικρὸς ἐζωγράφιζα Ἀγίους, εἶτα ἔγραφα στίχους, καὶ ἐδοκίμαζα νὰ συντάξω κωμωδίας. Τῷ 1868 ἐπεχείρησα νὰ γράψω μυθιστόρημα. Τῷ 1879 ἐδημοσιεύθη *Ἡ Μετανάστις* ἔργον μου εἰς τὸ περιοδικὸν *Σωτῆρα*. Τῷ 1882 ἐδημοσιεύθη *Οἱ ἔμποροι τῶν Ἐθνῶν* εἰς τὸ Μη χάνεσαι. Ἀργότερα ἔγραψα περὶ τὰ ἑκατὸν διηγήματα, δημοσιευθέντα εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας»

Το έργο

- ▶ Είναι ένα από τα σημαντικότερα βιβλία του Παπαδιαμάντη.
- ▶ Η γλώσσα του είναι η καθαρεύουσα.
- ▶ Χωρίζεται σε **τέσσερα κεφάλαια** και φαίνεται να χρονολογείται κατά τα τέλη του 19ου αιώνα στην περιοχή της Σκιάθου θίγοντας την θέση των γυναικών την εποχή εκείνη.
- ▶ Πρώτο κεφάλαιο [Κοντά εις την εστίαν]
- ▶ Δεύτερο κεφάλαιο [Να μη σώσουν]
- ▶ Τρίτο κεφάλαιο [Δυο μικρά κορίτσια]
- ▶ Τέταρτο κεφάλαιο [Μεταξύ της θείας και της ανθρώπινης δικαιοσύνης]

Περίληψη έργου

Το έργο αναφέρεται σε μία ηλικιωμένη γυναίκα, την Φραγκογιαννού, η οποία λόγω της δυσάρεστης παιδικής ηλικίας είχε αποκτήσει ψυχολογικά προβλήματα και διέπραττε απάνθρωπες πράξεις σε μικρά κορίτσια. Η Φραγκογιαννού σε όλη την διάρκεια της ζωής της ήταν δούλα και ασχολούνταν με την ύφανση και την φροντίδα μικρών παιδιών. Την πάντρεψαν με τον Γιάννη και απέκτησε επτά παιδιά και ένα εγγόνι το οποίο ήταν η αφορμή να ξεκινήσει η περιπέτεια της Φραγκογιαννούς.

Ένα βράδυ, αφού ήταν άρρωστο το παιδί και δεν κοιμόταν το έπνιξε. Αυτό ήταν μόνο η αρχή, αφού συνέχισε αυτές τις αποτρόπαιες πράξεις σε πολλά κορίτσια. Η αντίληψη που είχε στο άρρωστο μυαλό της ήταν ότι τα κορίτσια δεν έπρεπε να γεννιούνται γιατί είχαν πολλά έξοδα. Κυνηγημένη από την αστυνομία και τους κατοίκους της περιοχής αναγκάζοταν να κρύβεται σε διάφορα μέρη. Μία μέρα μετά από ένα όνειρο που είδε ένωσε την ανάγκη να εξομολογηθεί σε μία εκκλησία αλλά στον δρόμο έγινε αντιληπτή από τους αστυνομικούς και άρχισαν να την κυνηγούν.

Κατάφεραν άραγε να την πιάσουν ή όχι; Και ποια ήταν η τιμωρία της για όλα αυτά που είχε κάνει...;

Η οπτική του φύλου στο έργο του Παπαδιαμάντη – Η θέση της γυναίκας

- ▶ Μεγάλη έκταση στο έργο κατέχει το πρόβλημα της θέσης της γυναίκας στην ελληνική κοινωνία το β' μισού του 19^{ου} αιώνα.
- ▶ Η θέση της γυναίκας στο έργο είναι κατώτερη και μειονεκτική.

Η σχέση της Φραγκογιαννούς με τα κορίτσια

- ▶ Το πρώτο έγκλημα της φόνισσας θα έρθει με την ηρωίδα να είναι πλήρως παραδομένη στην κούρασή της κι εντελώς πικραμένη από τις αναμνήσεις της ανώφελης ζωής της. *«Όλ' αυτά τα ενθυμείτο, και οιονεί τα ανέζη η Φραγκογιαννού, κατά τας μακράς εκείνας αϋπνους νύκτας του Ιανουαρίου...»*

Ο συγγραφέας φροντίζει να μας παρουσιάσει με πολλές λεπτομέρειες την πορεία που ακολούθησε η ζωή της ηρωίδας του, ώστε η απογοήτευση που αισθάνεται και ο μισογυνισμός της να δοθούν με απόλυτη σαφήνεια. Ο συγγραφέας θέλει να είναι σαφές πως η γυναίκα αυτή που έφτασε να πνίξει το εγγόνι της, είχε αρχίσει να χάνει τα λογικά της από τη διαρκή ενασχόληση με τη δυστυχία του παρελθόντος, αλλά και τη διάψευση των προσδοκιών της για το παρόν. Η Φραγκογιαννού έζησε μια ζωή ταλαιπωρίας και βασάνων, χωρίς να έχει πια ελπίδα ότι η κατάσταση μπορεί να βελτιωθεί για τις επόμενες γενιές. Η ηρωίδα θα φτάσει στο έγκλημα με τη διεστραμμένη πεποίθηση πως αυτό που κάνει αποτελεί πράξη αγαθοεργίας, εφόσον απαλλάσσει τα μικρά κορίτσια από μια ζωή δυστυχίας και πόνου.

- ▶ «-Τι να σας πω!... Έτσι του 'ρχεται τ' ανθρώπου, την ώρα που γεννιούνται, να τα καρυδοπνίγη!... Ναι μεν το είπεν, αλλά βεβαίως δεν θα ήτο ικανή να το κάμη ποτέ... Και η ιδία δεν το επίστευε.»

Η Φραγκογιαννού, όπως μας αποκαλύπτει ο αφηγητής, είχε πάντοτε αρνητική προδιάθεση απέναντι στα κορίτσια, τα οποία θεωρούσε βάρος για τις φτωχές οικογένειες. Η ιδέα που εκφράζει, μάλιστα, πως είναι αναμενόμενο οι άνθρωποι να θέλουν να πνίγουν τα κορίτσια μόλις γεννιούνται, αποτελεί μια ιδιαιτέρως παραστατική προοικονομία του πρώτου φόνου που σύντομα θα διαπράξει.

- ▶ Η Φραγκογιαννού, επομένως, θεωρεί πως τα κορίτσια φέρνουν μόνο προβλήματα στους γονείς τους, κυρίως οικονομικά, και πως παράλληλα η ζωή δεν τους επιφυλάσσει τίποτε το ευχάριστο. Οι σκέψεις αυτές σε συνδυασμό αφενός με την άσχημη ψυχολογική κατάσταση που της προκάλεσε ο απολογισμός της ζωής της κι αφετέρου με τα συνεχή ξενύχτια στο πλάι του άρρωστου παιδιού, θα οδηγήσουν την ηρωίδα σ' έναν μοιραίο παραλογισμό που θα κορυφωθεί με το πνίξιμο της εγγονής της.
- ▶ Το έγκλημα αυτό θα προκαλέσει πολλές ενοχές στη Φραγκογιαννού, η οποία θα επιχειρήσει να εκλογικεύσει την πράξη της, αντιμετωπίζοντάς την ως μια θεμιτή λύτρωση των κοριτσιών από μια ζωή γεμάτη βάσανα, κι επιπλέον θα ζητήσει από τον Αϊ-Γιάννη τον κρυφό ένα σημάδι πως η πράξη της ήταν σωστή.

- ▶ *«Τι δούλεψη να κάμη κανείς στη φτώχεια!... Η μεγαλύτερη καλωσύνη που μπορούσε να τους κάμη θα ήτον να είχε κανείς στερφοβότανο να τους δώση. (Θε μ' σχώρεσέ με!) Ας ήτον και παλικάροβότανο! επέφερε.*

Ο δρόμος της θα τη φέρει στο σπίτι του Γιάννη του Περιβολά, ο οποίος είχε αποκτήσει πολλά κορίτσια, γεγονός που σχολιάζεται αρνητικά από τη Φραγκογιαννού που θεωρούσε πως η λύση θα ήταν είτε να πάρει η γυναίκα του στερφοβότανο (κάτι που ο πνευματικός της, της είχε πει πως είναι αμαρτία!) είτε να πάρει παλικάροβότανο, ώστε τουλάχιστον να αποκτούσε αγόρια.

- ▶ «-Τι να σας πω!... Έτσι του 'ρχεται τ' ανθρώπου, την ώρα που γεννιούνται, να τα καρυδοπνίγη!... Ναι μεν το είπε, αλλά βεβαίως δεν θα ήτο ικανή να το κάμη ποτέ... Και η ιδία δεν το επίστευε.»

Η Φραγκογιαννού, όπως μας αποκαλύπτει ο αφηγητής, είχε πάντοτε αρνητική προδιάθεση απέναντι στα κορίτσια, τα οποία θεωρούσε βάρος για τις φτωχές οικογένειες. Η ιδέα που εκφράζει, μάλιστα, πως είναι αναμενόμενο οι άνθρωποι να θέλουν να πνίγουν τα κορίτσια μόλις γεννιούνται, αποτελεί μια ιδιαίτερος παραστατική προοικονομία του πρώτου φόνου που σύντομα θα διαπράξει.

- ▶ Η Φραγκογιαννού, επομένως, θεωρεί πως τα κορίτσια φέρνουν μόνο προβλήματα στους γονείς τους, κυρίως οικονομικά, και πως παράλληλα η ζωή δεν τους επιφυλάσσει τίποτε το ευχάριστο. Οι σκέψεις αυτές σε συνδυασμό αφενός με την άσχημη ψυχολογική κατάσταση που της προκάλεσε ο απολογισμός της ζωής της κι αφετέρου με τα συνεχή ξενύχτια στο πλάι του άρρωστου παιδιού, θα οδηγήσουν την ηρωίδα σ' έναν μοιραίο παραλογισμό που θα κορυφωθεί με το πνίξιμο της εγγονής της.

- ▶ Το έγκλημα αυτό θα προκαλέσει πολλές ενοχές στη Φραγκογιαννού, η οποία θα επιχειρήσει να εκλογικεύσει την πράξη της, αντιμετωπίζοντάς την ως μια θεμιτή λύτρωση των κοριτσιών από μια ζωή γεμάτη βάσανα, κι επιπλέον θα ζητήσει από τον Αϊ-Γιάννη τον κρυφό ένα σημάδι πως η πράξη της ήταν σωστή.

«Να!... μου έδωσε το σημείο ο Άις-Γιάννης, είπε μέσα της, σχεδόν ακουσίως η Φραγκογιαννού, άμα είδε τα δύο θυγάτρια... Τί λευθεριά θα της έκαναν της φτωχιάς, της Περιβολούς, ανίσως έπεφταν μες στη στέρνα κ' εκολυμπούσαν!... Να ιδούμε, έχει νερό;»

- ▶ Η Φραγκογιαννού, με τη δική της διεστραμμένη λογική, θα θεωρήσει πως αν τα δυο αυτά κοριτσάκια πνίγονταν, αυτό θα ήταν μεγάλη βοήθεια για τη μητέρα τους. Ενώ, δηλαδή, στο πνίξιμο της εγγονής της έφτασε ενώ βρισκόταν σε μια ιδιαιτέρως επιβαρυμένη κατάσταση, τώρα ετοιμάζεται να διαπράξει ένα νέο έγκλημα, έχοντας πλήρη συνείδηση των πράξεών της, θεωρώντας όμως πως πρόκειται να προσφέρει σημαντική βοήθεια στη φτωχή οικογένεια -μη λαμβάνοντας καθόλου υπόψη της τον πόνο που θα προκαλέσει στους γονείς των παιδιών.

*«Τα κορίτσια!... Τα κορίτσια!... Πέσανε μέσα!...
Κοίταξε!... Δεν έχετε το νου σας, χριστιανοί;... Πώς
κάμανε;... Και τ' αφήνετε μοναχά τους, κοντά στη
στέρνα, νερό γεμάτη!... Καλά που βρέθηκα!... Να,
τώρα πέρασα κ' εγώ... Ο Θεός μ' έστειλε!»*

- ▶ Η ξαφνική εμφάνιση της μητέρας των παιδιών θα ενεργοποιήσει τη Φραγκογιαννού που θα φροντίσει να καλύψει την ενοχή της, εκδηλώνοντας μια έντονη αναστάτωση για την πτώση των κοριτσιών στη στέρνα. Με εκφράσεις αγανάκτησης για τους γονείς που δεν προσέχουν τα παιδιά τους, με διαβεβαιώσεις πως ήταν ευτυχές γεγονός η εκεί παρουσία της, θα διασκεδάσει τις όποιες αρνητικές εντυπώσεις της μητέρας και το κυριότερο θα χρονοτριβήσει ώστε να διασφαλίσει τον πνιγμό των μοναδικών μαρτύρων του εγκλήματός της, των μικρών κοριτσιών.

«Πριν αυτή φθάση πλησίον της στέρνας, η Γιαννού είχε πιάσει το μικρότερον κοράσιον, το οποίον της εφάινετο μάλλον πνιγμένον ήδη, και το έσυρε βραδέως προς τα έξω, με την κεφαλήν πάντοτε επίστομα εις το νερό»

Η Φραγκογιαννού φροντίζει με κάθε τρόπο να βεβαιωθεί πως το νοσηρό έργο της θα επιτευχθεί, γι' αυτό και τραβά από τη στέρνα πρώτα το μικρότερο κοριτσάκι, κρατώντας το κεφάλι του μέσα στο νερό όσο περισσότερο μπορεί. Η προφυλαξη αυτή, από μέρους της, δείχνει πως βρίσκεται σε πλήρη νοητική εγρήγορση και πως η πράξη της δεν είναι αποτέλεσμα τυχαίας ή πρόσκαιρης ψυχικής αναστάτωσης. Η Φραγκογιαννού διαπράττει διπλή δολοφονία, έχοντας κάθε πρόθεση να προφυλάξει τον εαυτό της, με το να βεβαιωθεί πως τα θύματά της είναι νεκρά.

«Κρέμασμα ανάποδα θέλουνε... Χτύπημα με το καλάμι, για να ξεράσουν μαθές!... Καλά που είναι γλυκό το νερό... Πού είναι ο άνδρας σου, χριστιανή μου;... Έτσι τ' αφήνουν, μικρά κορίτσια, μοναχά τους, να παίζουν με το νερό της στέρνας;... Καλά που ήρθα! Ο Θεός μ' έστειλε...»

- Η Χαδούλα αφού βγάζει τα κορίτσια από το νερό και τα αφήνει δίπλα στη στέρνα συνεχίζει να χρονοτριβεί θέλοντας να σιγουρέψει το θάνατό τους, ώστε να μην αποκαλυφθεί η φονική της δραστηριότητα. Επειδή, μάλιστα, δεν είναι σίγουρη αν το μεγαλύτερο κορίτσι έχει πνιγεί, φροντίζει να κρεμάσει στο δέντρο πρώτα το μικρότερο για το οποίο είναι βέβαιη πως είναι ήδη νεκρό.
- Τα κοριτσάκια αυτά τελικά θα πεθάνουν, χωρίς κανείς να υποπτευθεί τη Φραγκογιαννού, αλλά η «καλοτυχία» της δε θα διαρκέσει για πολύ και σύντομα οι αρχές θα θεωρήσουν ύποπτη την παρουσία της σε κάθε νέο πνιγμό, γι' αυτό και θα ξεκινήσουν την καταδίωξή της.

Το τέλος του έργου

- ▶ «Εκάθισε, δίπλα εις του Πουλιού την Βρύση, διά να ξαποστάση και πάρη τον ανασασμόν της. Σχεδόν είχε βεβαιωθή πλέον ότι οι δύο «νομάτοι» δεν είχαν κατορθώσει να διαβώσι το Μονοπάτι στο Κλήμα. Αλλά δεν ησθάνετο ασφάλειαν, η δύστηνος, καθημένη εκεί. Όθεν, μετ' ολίγα λεπτά εσηκώθη, επήρε το καλάθι της, κ' έτρεξεν τον κατήφορον. Τώρα πλέον επήγαινε αποφασιστικώς εις τον Άι-Σώστην, εις το Ερημητήριο. Καιρός ήτο, αν εγλύτωνα, να εξαγορευθή τα κρίματά της εις τον γέροντα, τον ασκητήν.»
- ▶ Η Φραγκογιαννού κατορθώνει να ξεφύγει, προσωρινά, από τους διώκτες της κι αποφασίζει να περάσει στο βραχονήσι όπου βρισκόταν ο παπάς Ακάκιος για να εξομολογηθεί τα κρίματά της. Παρά την πεποίθησή της πως οι πράξεις της αποτελούσαν σημαντική βοήθεια για τις φτωχές οικογένειες, δεν κατόρθωσε να καταπνίξει πλήρως τις ενοχές της και θεωρεί πως θα πρέπει να ζητήσει τη συγχώρεση από το Θεό. Η Φραγκογιαννού, άλλωστε, πίστευε πως ο ερημίτης θα τη βοηθούσε να αποδράσει, επιβιβάζοντας σε κάποιο περαστικό πλοίο.

Η επίγνωση επομένως ότι οι πράξεις της αποτελούσαν εγκληματικές ενέργειες, το γεγονός ότι επιθυμεί να εξομολογηθεί, αλλά και η ελπίδα πως ίσως κατορθώσει να γλιτώσει από τους διώκτες της αν περνούσε στο βραχονήσι, υποδηλώνουν πως η Φραγκογιαννού δεν μπορούσε να αντιμετωπιστεί ως νοητικά διαταραγμένη, ως ψυχοπαθής. Ήταν μια εγκληματίας, με επίγνωση του φονικού της έργου.

«Η γραία Χαδούλα εύρε τον θάνατο εις το πέραμα του Αγίου Σωστή, εις τον λαιμό τον ενώνοντα τον βράχων του ερημητηρίου με την ξηράν, εις το ήμισυ του δρόμου, μεταξύ της θείας και της ανθρώπινης δικαιοσύνης.»

Η φόνισσα θα πνιγεί προτού κατορθώσει να ζητήσει την ηθική εξιλέωση μέσω του ιερού μυστηρίου της εξομολογήσεως, αλλά γλιτώνοντας κιόλας την σύλληψή της και άρα την παραπομπή της στην ανθρώπινη δικαιοσύνη, από την οποία δεν είχε να αναμένει καμία επιείκεια.

Η Φόνισσα στο θέατρο

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΑΙΧΜΗ

Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη

η φόνισσα

θεατρική διασκευή
Κ.Πολιτόπουλος

σκηνοθεσία
Γιάννης Νικολαΐδης

Φωτεινή Φιλοσόφου

► Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.